

**Mesa per a la
Diversitat
en l'Audiovisual**

La diversitat a la ficció televisiva

Carles Solà, Dolors Comas d'Argemir, Raúl Martínez, Doris Boira, Iolanda Tortajada,
Javier García Bonomi, Lena de Botton, Laura López, Iris Estrada i Sebastià Porras

Desembre 2016

Autoria: Carles Solà, Dolors Comas d'Argemir, Raúl Martínez, Doris Boira, Iolanda Tortajada, Javier García Bonomi, Lena de Botton, Laura López, Iris Estrada i Sebastià Porras

Se'n permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública sempre que se'n citi la procedència (autoria, títol, òrgan editor) i que no es faci amb finalitats comercials. No es permet la creació d'obres derivades sense autorització expressa dels autors i de l'editor.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya
Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual
c. dels Vergós, 36-42
08017 Barcelona
www.mesadiversitat.cat

1a edició electrònica: desembre de 2016

Introducció

Una de les preocupacions constants des que existeix la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual ha estat la d'analitzar quantitativament i qualitativa la presència de la diversitat d'orígens de persones migrades en els diferents espais de ràdio i televisió.

Tot i que ens hem centrat molt intensament, i durant un període llarg de temps, a estudiar la qualitat de les informacions que tenien persones d'origen estranger com a protagonistes, no hem perdut mai de vista el fet que no només es crea una determinada imatge de la realitat i un estat d'opinió mitjançant els telenotícies o els informatius de ràdio, sinó que també, i de manera molt destacada, les sèries de ficció i la publicitat són elements claus en la creació d'un imaginari col·lectiu al voltant de la immigració i els grups culturals.

La ficció audiovisual, com a format accessible al públic en general, té un gran potencial a l'hora de tractar temes d'actualitat amb efectivitat.

Les sèries de ficció esdevenen un marc audiovisual privilegiat per representar els reptes de les societats actuals, la complexitat de les relacions interculturals i els escenaris possibles de la convivència.

La diversitat cultural es pot representar de manera més complexa i creativa en la ficció, sense les limitacions marcades per l'agenda d'actualitat, les fonts predominants o el desenvolupament de les històries que sovint acompanyen la producció informativa. Ara bé, això no vol dir que la ficció no tingui altres reptes per davant.

Malgrat que la realitat es manifesta cada cop més diversa, la pantalla no se'n fa ressò. A la pràctica, hi ha poca diversitat en la ficció dels canals catalans i espanyols i, la que hi ha, és lluny de transcendir els estereotips vigents vers les persones immigrades i les relacions que s'hi mantenen. Sembla que el dinamisme de les societats culturalment diverses, i la nostra ho és cada cop més, no ha arribat a les taules de guionistes, productors i directors de canals.

La diversificació de les audiències demana veure's representada a la pantalla, en tots els gèneres, i això també és un dret a una imatge mediàtica digna.

L'estudi que us presentem a continuació s'ha centrat en els diferents elements que determinen el paper que tenen les persones migrades i de diversos orígens ètnics a les sèries de ficció, tant les produïdes a Catalunya com les de les altres televisions que emeten en aquest territori.

En primer lloc, s'ha tingut en compte si hi havia presència de persones que fossin representatives d'aquest col·lectiu humà i quin era el protagonisme que tenien en les sèries analitzades. Això ha fet que s'haguessin de descartar algunes de les sèries proposades en un primer moment, perquè no hi havia cap presència d'un personatge que fos identificat com a "estranger" o "migrant".

Una primera conclusió que es desprèn de l'estudi de les sèries seleccionades –La Riera, emesa per TV3; La que se avvicina, El Príncipe, Aída i Família, de Telecinco, i Pelotas de TVE– és la poca diversitat d'origen dels personatges protagonistes. En general, la visibilitat dels personatges immigrants/minories ètniques (IME) no és positiva i la imatge que se'n transmet és la de persones poc preparades, analfabetes, exòtiques i, en algun cas, fins i tot perilloses. En paral·lel, les sèries sí que posen de manifest les situacions de discriminació, d'explotació laboral, de racisme i de violència que pateixen aquestes persones i "retraten" obertament els personatges que destaquen pel seu llenguatge i les seves actituds discriminadores, que apareixen, sobretot, en les sèries d'humor.

Destaca també algun cas d'evolució positiva d'un personatge migrant dins d'una sèrie. En tot cas, és molt poc freqüent i no es pot parlar d'una representació normalitzada d'aquesta part de la població. En general, els guions els reserven papers secundaris, estereotipats i allunyats del protagonisme social que, quinze anys després de les grans migracions de la primera dècada del segle XXI, ja tenen en les societats catalana i espanyola i aquesta és la imatge majoritària que aquestes sèries acaben traslladant a les seves audiències.

Metodologia

El grup de treball d'anàlisi sobre la diversitat en la ficció es crea el 2013 amb l'objectiu d'analitzar si les sèries de ficció que s'emeten a Catalunya reflecteixen la diversitat existent en el nostre espai públic pel que fa a les procedències, les cultures, les tradicions religioses o les llengües. En el cas d'existir una presència d'aquesta diversitat en les sèries de ficció, busquem conèixer, per exemple, si el tractament que rep reproduceix tòpics i estereotips o, per contra, normalitza tot reflectint la pluralitat quotidiana existent. D'altra banda, es vol identificar i visibilitzar el rol que juguen aquests personatges de ficció. És secundari o principal? És un rol normalitzat a la societat o "fa d'immigrant"?

D'aquests propòsits generals se'n desprenen altres objectius relacionats, com ara si existeixen criteris –i quins són– pels quals guionistes o equips de direcció dels mitjans introdueixen personatges d'origen estranger o d'una minoria ètnica-cultural-religiosa.

L'anàlisi s'ha dut a terme durant el període 2014-2016. Per fer-ho possible s'ha fet una selecció de sèries entre els canals més vistos a Catalunya els anys 2012 i 2013. Hi ha hagut dues fases d'anàlisi: una primera, de selecció i visualització, i una segona, de més concreció i aprofundiment en una mostra més reduïda de sèries.

En una selecció prèvia es parteix de 24 sèries televisives més 2 websèries. Després d'una anàlisi breu, se seleccionen les 12 sèries més representatives per visualitzar-les. La selecció és la següent:

- a) *La Riera* i *KMM* (2013), de TV3.
- b) *Família*, *La que se avvicina*, *Aída* i *El Príncipe*, de Telecinco.
- c) *Vive cantando*, d'Antena 3 TV.
- d) *Los misterios de Laura* (2014, 3a temporada) i *Pelotas*, de TVE.
- e) *París TV*, de la XTVL.
- f) *Malviviendo* i *KDM*, websèries.

En aquesta primera fase d'anàlisi s'emplena una fitxa global de la sèrie (vegeu l'annex 1) en què se n'identifica el títol, l'any de la producció, les temporades,

el nombre de capítols, la durada i la sinopsi. Així mateix, es fa una relació dels personatges principals d'acord amb els paràmetres de l'estudi del CAC (vegeu la pàgina 18 de l'informe "[La representació de les persones immigrades a la TV](#)"). També s'hi inclou una relació de personatges secundaris amb els mateixos paràmetres (vegeu el quadre d'anàlisi a l'annex 2), que es refereixen a la relació del personatge amb la trama, l'agrupació, la subagrupació, l'origen percebut, immigrant.

En paral·lel a aquesta fase, es proposa fer una roda de trobades amb diferents agents rellevants dels mitjans de comunicació o/i productores que estiguin relacionats amb les sèries de ficció (guionistes, responsables de càsting, etc.). Finalment, es duu a terme una trobada amb la responsable de Càsting de TV3, Laia Esport, per plantejar-li algunes qüestions i poder compartir primers resultats de l'anàlisi.

En la segona fase es realitza una anàlisi exhaustiva de 6 d'aquestes 12 primeres sèries analitzades, especialment seguint criteris d'audiència i de presència de personatges migrats o minories culturals-religioses o que se'n faci referència. L'objectiu d'aquesta fase és concretar més la presència i el rol jugat pels personatges de ficció que pertanyen a minories culturals-religioses o són estrangers, i identificar minutatges concrets que donin suport a les conclusions extretes.

En aquesta segona fase s'aprofundeix en la caracterització dels personatges i en la identificació de fragments destacats en els episodis pel que fa al tractament de la diversitat en la sèrie analitzada i finalment s'inclouen unes conclusions breus de la visualització realitzada.

Fases	Sèries
1a fase	a) <i>La Riera</i> i <i>KMM</i> (2013), de TV3 b) <i>Família, La que se avvicina, Aída</i> i <i>El Príncipe</i> , de Telecinco c) <i>Vive cantando</i> , d'Antena 3 TV d) <i>Los misterios de Laura</i> (2014, 3a temporada) i <i>Pelotas</i> , de TVE e) <i>París TV</i> , de la XTVL f) <i>Malviviendo</i> i <i>KDM</i> , websèries
2a fase	a) <i>La Riera</i> , de TV3 b) <i>Família, La que se avvicina, Aída</i> i <i>El Príncipe</i> , de Telecinco c) <i>Pelotas</i> , de TVE

SÈRIES DE FICCIÓ

La revisió de les sis sèries seleccionades permet observar tres tipologies de sèries en el plantejament de les sèries mateixes i en la representació de les minories i dels discursos sobre l'altre que reflecteixen.

Sèries caricaturesques. Una primera tipologia referiria unes sèries de ficció que treballen l'humor des d'un tractament caricaturesc i grotesc de tots els personatges. Són personatges extrems i habitualment plans i sense evolució o d'evolució limitada al llarg de la sèrie. En aquesta primera tipologia s'hi inclouen les sèries *Aída* i *La que se avecina*. En totes dues sèries s'hi personalitza el clàssic personatge ideològicament feixista, amb trets racistes i homòfobs, que –a la sèrie– es vincula amb personatges d'orígens geogràfics i culturals diversos. El plantejament extrem i reduccionista d'aquests personatges també s'observa en el tractament extrem des de l'estereotip i el reduccionisme.

S'hi accepta un discurs racista, discriminador i humiliant amb els personatges sense que aquestes conductes i actituds tinguin una repercussió negativa contra les persones que els realitzen. I aquestes actituds i conductes es reiteren en la mateixa línia al llarg de tota la sèrie amb la repetició de situacions i discursos.

Sèries humorístiques. La segona tipologia establerta en aquesta anàlisi reflecteix sèries igualment realitzades des de l'humor, però sense entrar en la caricatura reduccionista, ni en els personatges, ni en el tractament de la diversitat social i cultural. Aquest és el tractament observat en les sèries *Família* i *Pelotas*.

En aquestes sèries s'observa una situació d'apoderament dels personatges de minories ètniques i culturals. També s'observa una resposta personal i social contra els discursos, les actituds i les conductes racistes, discriminadores i humiliants envers aquests personatges de minories.

Sèries realistes. Finalment, una tercera tipologia revisaria sèries de ficció que plantegen històries, personatges o situacions que l'audiència pot identificar com a realistes i/o quotidians. En aquesta classificació entrarien les sèries *El Príncipe* o *La Riera*.

La representació realista d'aquestes sèries marca una línia clara entre *nosaltres* i *ells*, i pot confondre el discurs real amb la ficció. En el cas de la sèrie *El Príncipe*, la sèrie diferencia entre els bons –espanyols i catòlics– i els dolents i terroristes –africans i musulmans. Llevat de l'excepció que confirma la regla,

tots els personatges reiteren un mateix tractament. En el cas de *La Riera*, el plantejament realista d'una sèrie ambientada a la comarca del Maresme i entorn d'un restaurant, i l'absència de participació de minories contrasta amb la realitat d'una zona amb participació social i laboral alta d'aquesta part de la població.

L'anàlisi permet observar el tractament, la representació i els discursos diferents plantejats en cadascuna de les sèries. Aquest capítol mostra l'estudi específic de cada sèrie amb diferents apartats explicatius de la descripció de la sèrie; la presentació dels personatges rellevants vinculats amb la representació de la diversitat i el tractament de les minories; o l'anàlisi de les relacions entre aquests personatges. Finalment, la revisió de cada sèrie conclou amb una presentació de conclusions.

Sèries caricaturesques

Francisco Ibáñez va iniciar el 1961 la publicació del còmic *13, Rue del Percebe*. El còmic presenta personatges fixos, encasellats en el seu paper immutable i només units per l'edifici on habiten. Els personatges són tan arquetípics que tothom els acaba coneixent i acceptant, i cada dia es va generant una imatge més o menys precisa d'ells.

Possiblement, aquest còmic està en la idea bàsica de concepció de les sèries *Aquí no hay quien viva* i *La que se avecina*, i potser la seva presentació arquetípica és la base de la creació dels personatges de sèries com *Aída*.

En l'anàlisi de les sèries, una primera classificació refereix les sèries caricaturesques. En la línia del còmic, treballa l'humor des d'un tractament caricaturesc i grotesc de tots els personatges. Són personatges extrems i habitualment plans i sense evolució.

En les dues sèries analitzades s'hi personalitza el clàssic personatge ideològicament feixista, amb trets racistes i homòfobs, que –a la sèrie– es vincula amb personatges d'orígens geogràfics i culturals diversos. El plantejament extrem i reduccionista d'aquests personatges també s'observa en el tractament extrem des de l'estereotip i el reduccionisme. Entre les conclusions s'observa certa acceptació d'un discurs racista, discriminador i humiliant amb els personatges de procedència diversa.

Descripció de la sèrie

Aída (2005-2014) és una sèrie de 10 temporades, amb 237 capítols d'una hora de durada. Aquesta comèdia de situació, emesa per Telecinco, va néixer com a spin-off de la sèrie Siete vidas. La narració se centra en les històries d'una família i en les persones d'Esperanza Sur, un barri humil de Madrid.

Presentació de personatges rellevants

Els personatges d'aquesta comèdia tenen una representació preferentment caricaturesca, cosa que en defineix les interaccions i el comportament al llarg de les diferents temporades. Els personatges principals i gairebé tots els secundaris regulars són espanyols. L'única excepció és la participació de dos personatges migrats sud-americans: Osvaldo i Néstor. Més esporàdicament, hi apareix Luis Colmenero (Luisito), un nen negre, fill del personatge Immaculada Colmenero, i altres personatges migrats, però de manera molt més episòdica.

- **Osvaldo Wenceslao Witalcoche de Todos los Santos** (Óscar Reyes). Té el sobrenom Machupichu i és un cambrer del Bar Reynolds. Té una presència regular i normalment és còmplice de les maldats del propietari de l'establiment, Mauricio Colmenero, bé per voluntat pròpia, bé per obligació.
- **Néstor** (Néstor Gutiérrez). Rep el sobrenom d'Aconcagua i també és cambrer del Bar Reynolds. Amb un paper més secundari, poques vegades té diàleg a la sèrie. Quan parla, Mauricio el fa callar amb frases com "qué asco de acento"; tot i així, en moltes ocasions el fa còmplice de les seves accions.
- **Mauricio Colmenero** (Mariano Peña). És la caricatura de l'espanyol feixista, masclista, xenòfob i homòfob. És el personatge amb més estabilitat econòmica i diners de la sèrie. És propietari del Bar Reynolds i és qui té una relació més propera amb Néstor i Osvaldo.

Relació entre personatges

La relació entre els personatges llatinoamericans varia. Habitualment són companys de patiments, però, normalment, Osvaldo és el primer a vexar Néstor quan vol guanyar el favor de Mauricio. De la mateixa manera, quan Mauricio ha de triar un dels dos per humiliar-lo, els dos es giren cap a Néstor de manera immediata.

En un intent d'“humanitzar” els personatges, se'ls mostra amb vida familiar o social més enllà del bar. A Néstor, tret d'algunes converses breus, no se'l representa amb cap tipus de relació. Per la seva part, Osvaldo es relaciona amb altres personatges de la sèrie i, fins i tot, en alguns capítols manté una relació afectiva amb la neboda del mateix Mauricio Colmenero, Macu (Pepa Rus).

En les relacions habituals entre Mauricio i els personatges migrats, el primer s'hi dirigeix amb menyspreu i amb insults racistes. Com a exemple d'aquest llenguatge, són habituals els insults com “mono”, “indio”, “mandril” o “esbirro” (capítol 236). En diferents capítols afirma que al seu país encara no estan civilitzats; o confon el seu país d'origen o la seva pertinença ètnica o cultural. En més d'una ocasió s'autodenomina com el seu “amo”, cosa que, segons ell, li dóna dret a totes aquestes vexacions. És habitual l'insult deshumanitzador de Mauricio contra tots els col·lectius per la seva condició ètnica o cultural; les agressions; fer-los disfressar o obligar-los a rapar-se els cabells.

“Diviérteme, dale un lengüetazo a la botella de vinagre” (capítol 228)

“Indio de mierda” (imita un mono) (capítol 228)

“Tu tiras más a mono que a chino” (capítol 230)

“En este barrio hay más chinos que personas” (capítol 230)

Mauricio és un personatge racista i masclista. La cosificació de la dona queda reflectida en diàlegs segons els quals ignoraria els seus prejudicis racistes quan hi ha la possibilitat de sexe: «Tú igual no te has dado cuenta, Machupichu, pero yo soy un poquito racista [...], pero luego me dije “puede que yo sea racista, pero mi pito no. Mi pito es internacional”» (capítol 225).

Davant els comentaris racistes de Mauricio, els dos personatges adopten una actitud passiva i submissa. Néstor i Osvaldo acostumen a fer mala cara o a posar els ulls en blanc. No es defensen, atès que el personatge no atén les seves

propostes i pot portar-los problemes i, fins i tot, l'acomiadament: “generalmente le doy la razón en todo, porque si no me pega” (capítol 228).

Tot i les vexacions, tots dos personatges semblen sempre disposats a ajudar Mauricio quan els ho demana. Semblen fer-ho de bona gana, tot i que la situació se sol posar en contra seva. Per exemple, en el capítol 236, els dos treballadors acaben a la presó perquè Mauricio els ordena autoinculpar-se d'un delictes d'estafa comès per Mauricio mateix.

Només en un cas Osvaldo planta cara obertament a Mauricio, coincidint amb l'últim capítol de la sèrie (capítol 237). Osvaldo s'enfada i actua per recuperar els bitllets que Mauricio Colmenero li ha robat.

La resta de personatges es mostren cordials amb Osvaldo. Habitualment, li diuen pel nom, tret d'excepcions. Soraya (Miren Iburguren) li diu Osvi, com a sobrenom afectuós. Eugenia (Marisol Ayuso) li diu Muchapicha, destacant les seves habilitats al llit i responent a la cosificació sexual de l'altre.

En alguna ocasió critiquen el tracte de Mauricio als seus treballadors. No obstant això, la seva actitud davant les vexacions sol ser passiva, mirant cap a una altra banda.

Com a exemple de representació d'Osvaldo en la relació amb altres personatges, en el capítol 226 s'observa l'apoderament del personatge i el seu rol protagonista. La mare de Macu arriba a la ciutat per conèixer Osvaldo com a parella de la seva filla. Mauricio sap que la seva germana és racista i creu que el culparà per la relació.

“¿Tú crees que es necesario? A ver, sin ánimo de ofender. Tu madre es un poquito racista y tú estás saliendo con Toro Sentao.”

“No, si te parece le digo que su novio es un mono gordo y que se limpia el culo con piedras.” [Tot seguit li dona un clatellot.]

Mauricio intenta fer passar Osvaldo per espanyol. El fa vestir amb la mateixa roba que porta Mauricio i intenta que pronuncii les zetes castellanés.

“¡Míralo! ¡Si parece una personita!”

“Una pregunta que yo he querido hacerte siempre, vamos a ver: ¿ese es tu tono de piel o es roña? [...] Pues parece roña. Va a haber que aclararte.”

Finalment, Mauricio decideix prendre mesures més dràstiques. Fa xantatge a Fidel perquè es faci passar per la parella de Macu. Més endavant es descobreix l'engany. Osvaldo confessa a la seva sogra el seu amor per Macu i mostra la seva disposició a aguantar insults racistes si això li permet estar al costat de Macu. Finalment, la mare aprova la relació, però el final idíl·lic conclou amb una broma racista de la mare de Macu: "Leñe, pero a Osvaldo dale un vasito de plástico, que después bebe toda la gente de ahí." (capítol 226).

En l'últim capítol de la sèrie, Osvaldo anuncia que torna al Perú per obrir un bar. Mauricio l'intenta convèncer perquè es quedi, però sense èxit i amb maneres poc eficaces. El nomena treballador del mes, però posa una foto seva assegut al vàter. Osvaldo, per una vegada, s'hi nega i decideix marxar. Després d'una conversa amb Macu, decideixen marxar els dos junts. Mauricio li roba els bitllets i, per primera vegada, Osvaldo li planta cara i guanya. Colmenero, derrotat, el compara amb un gos que havia tingut de petit. Osvaldo se n'apiada i el convida a marxar amb ells dos. Finalment Mauricio accedeix, però en el seu discurs fa referència a l'oportunitat de colonitzar el país: "Yo, allí, rodeado de monos" (capítol 237).

Conclusions

El racisme no és l'eix vertebral de la sèrie, però és constant en el tractament dels personatges d'Osvaldo i Néstor. Quan tots dos personatges formen part d'una trama o d'un acudit, el racisme és referent humorístic habitual. Fins i tot es pot considerar un procés de banalització que potser sobrepassa els límits de la llibertat d'expressió.

La narrativa d'Aída mai castiga el racisme, ni implica conseqüències. El personatge racista no aprèn, no evoluciona i segueix sempre el mateix esquema d'insults i ridiculització. Està permès riure's dels migrants i provoquen rialles com a conseqüència dels abusos rebuts per part de Mauricio. Els personatges amb orígens diversos, a més, no tenen sentit fora de la relació amb Mauricio.

LA QUE SE AVECINA

Descripció de la sèrie

La que se avecina (2007) és una sèrie de 9 temporades amb 122 episodis d'una hora i mitja de durada. Comèdia produïda per Mediaset, s'emet a Telecinco. És una adaptació d'*Aquí no hay quién viva*.

La sèrie mostra històries d'una comunitat de veïns d'un edifici dels afores d'una ciutat. Els personatges solen ser caricaturescs i tots els principals són espanyols. Apareixen personatges immigrants com a secundaris de capítols concrets. Només Rosario Pinales (Carlos Alcalde) hi ha participat com a personatge secundari amb regularitat durant un període més ampli.

En la línia de la sèrie *Aída*, els personatges principals són caricatures i amb prou feines evolucionen al llarg de les temporades. Presenten diferents estereotips (espanyol racista, puritana catòlica, fracassat divorciat...).

Presentació de personatges rellevants

- **Antonio Recio** (Jordi Sánchez). És un empresari i té una peixateria. Respon a la caricatura d'espanyol de mitjana edat, racista, homòfob, masclista i feixista. És qui té més contacte amb els personatges migrats. Les seves interaccions amb personatges de minories perpetuen estereotips, jutjant-los i, bàsicament, deshumanitzant-los amb insults. En general, els personatges maltractats ni li criden l'atenció ni el reprenen, atès que estan treballant per a ell –cas de Rosario Pinales– o perquè se'n volen aprofitar –cas de Manolita.

Habitualment, tot i que té una bona posició social i estabilitat econòmica, les seves accions no sempre tenen rendiments positius. Aquesta és una característica del personatge, més que no pas un càstig com a conseqüència de la seva conducta i de les seves accions racistes.

- **Rosario Pinales Montoya** (Carlos Alcalde). Apareix a la quarta temporada. Per aconseguir els papers proposa fer-se passar per homosexual i paga el veí, Amador Rivas (Pablo Chiapella), perquè sigui la seva parella. Més tard, reapareix com a treballador d'Antonio Recio, empresari que explota laboralment el personatge.

- **Radek** (Jöns Pappila). Immigrant txec, busca enamorar una dona vella i rica per aconseguir diners i poder retornar amb la seva família a la República Txeca i comprar un xalet. Acaba com a parella d'Estela Reynolds (Antonia San Juan). Radek encarna l'estereotip de l'immigrant aprofitat. Extorsiona Lola (Macarena Gómez) i Javi (Antonio Pagudo) perquè li donin diners per abandonar Estela.
- **Hakim** (Ayoub El Hilali). Parella sentimental d'Álvaro (Sergi Ruiz/Luis Palmero), fill d'Antonio Recio. És fill d'un xeic àrab amb molts diners. Al principi és rebutjat pels pares d'Álvaro. Quan s'adonen que té diners, intenten agradar-li.
- **Gladys** (Ileana Wilson). Treballadora domèstica a casa de Maite i Amador. En ser episòdic, el personatge no té evolució. És una assistenta negra, obligada a portar uniforme i vexada contínuament: li fan depilar el bigoti, fa genuflexions als senyors... i no qüestiona res.
- **Mayelin** (Victoria Jenucle). Treballadora sexual que contracta Julián (Manuel Andrés) perquè Fran (Eduardo García) pugui deixar de ser verge. La participació de Mayelin és molt més breu. Respon a l'estereotip de mulata treballadora sexual, una dona alta, guapa, prima, provocativa i d'aspecte impressionant.
- **Manolita** (Tatiana Astengo). Expromesa de Parrales, es fa xicoteta de Recio per estafar-lo. És l'estereotip de dona immigrant exòtica que s'aprofita dels homes ximpls. Li treu 28.000 euros a Recio.

Relació entre personatges

L'actitud del personatge Parrales davant el racisme d'Antonio Recio és submissa i passiva. No li planta cara, es deixa humiliar i continua mostrant-se servicial i disposat a ajudar. És molt similar a la relació entre Mauricio i Osvaldo a la sèrie *Aída*.

Un és un espanyol feixista i ultraconservador; i l'altre és un immigrant sense papers que es deixa trepitjar i aguanta totes les vexacions sense resistència. Com a diferència, en aquesta sèrie els altres personatges critiquen i recriminen verbalment la manera com Recio tracta Parrales. Això sí, sense prendre accions.

Un exemple de comentaris despectius racistes s'observa quan li fan creure que la seva dona li ha posat les banyes amb Parrales i decideix matar-lo.

Capítols 53 i 54 (temporada 4)

Antonio: "Es inmigrante sin papeles. Lo enterramos en un descampado y nadie se entera."

"Te has trincado a mi mujer y vas a morir. Son costumbres españolas, pero como no os informáis de donde venís..."

"No te arrastres y muere como tus antepasados, como Hernán Cortés."

En aquest cas, el personatge Parrales evoluciona i s'apodera. Com a conseqüència de les estafes de Recio, es converteix en propietari de l'empresa (tot i que de forma breu) i del pis de Recio. Aconsegueix fins i tot que l'empresa creixi en vendes. Aquests canvis no duren gaire, Recio torna a aconseguir el pis i Parrales deixa de sortir a la sèrie, tret d'aparicions puntuals.

Entre els personatges episòdics, Hakim és dels pocs que planta cara activament davant els insults racistes d'Antonio i s'hi enfronta quan l'acusa de ser un delinqüent. Quan Antonio s'assabenta que Hakim és fill d'un xeic el comença a adular i fins i tot mira de casar-lo amb el seu fill. Acaba convidant el seu pare, que resulta ser un mafiós importador d'armes.

El personatge de Hakim surt de l'estereotip, ja que és àrab i homosexual. A més, s'allunya de la submissió i de la passivitat amb què són representats aquests personatges. Els comentaris racistes del personatge Antonio Recio quan pensa que Hakim és un immigrant sense papers que es vol aprofitar del seu fill es transformen en assabentar-se que és fill d'un xeic del petroli. Llavors, tot són adulacions.

Capítol 34 (temporada 3)

Álvaro: "No, es el hijo de un jeque muy importante: Al Faisal."

Antonio: "¡Y entonces no es moro! ¡Es árabe!"

La representació femenina apareix amb els personatges de Gladys, Mayelin i Manolita. Gladys és assistenta. Només apareix en un episodi i es refereix als seus caps com a "señor" i "señora". Es mostra submisa i ho accepta tot:

Gladys: “La señora me ordenó que me quitara el vellito.” (Capítol 41 de la temporada 3)

Manolita participa també en un únic episodi (capítol 63 de la temporada 5), en què lliga amb Recio per poder treure-li els diners. Durant l’episodi aguanta diversos comentaris d’Antonio. Ella aconsegueix que Recio li doni 28.000 euros i l’abandona. Recio s’adona que l’han enganyat i l’ha estafat.

Antonio: “No, mujer, quédate a vivir el sueño español. Si ahora hay muchas posibilidades de trabajo para los panchitos... (inmigrantes como tú)”.

Manolita: “Es que a mí no me gusta trabajar. Yo pienso que una mujer donde mejor está es en su casa, dándole cariño a su hombre”.

Antonio: “Qué bien enseñada estás, Manolita”.

Antonio: “[...] tráete todas la frutas tropicales que encuentres, quiero que Manolita se sienta como en su selva natal”.

“¡Que cómodo es el colchón! ¿No? Acostumbrada como estás a dormir en los árboles”.

“¡Oh! ¡Una indígena pagana!”

Conclusions

La que se avecina i *Aída* comparteixen tractament dels personatges migrats residents a Espanya. En la narrativa de la sèrie, el racisme continua sent un instrument humorístic. Antonio Recio poques vegades és castigat o reprimat com a conseqüència de la seva actitud i de les seves accions racistes. El racisme serveix per fer riure i perpetua estereotips: dones sud-americanes treballant com a treballadores sexuals o treballadores domèstiques; migrats que tenen relacions sexuals per robar o estafar...

La conclusió mostra un tracte dels personatges estrangers com a complements per fer avançar les trames, no com a participants i protagonistes. No tenen una representació sòlida i/o realista. Com a personatges episòdics són representats amb rols puntuals i generalment estereotipats. Les dones estrangeres, a més, solen estar sempre estereotipades i en el cas de Mayelin, *objectificada*.

Cap personatge migrant hi participa regularment com a protagonista. Parrales apareix en diversos capítols però no es consolida. Es tanca la seva trama i només hi apareix puntualment.

Parrales té més autonomia, limitada, i més suport per part de la resta de personatges, que el defensen de les vexacions de Recio. A més, Recio no és el seu superior durant tota la durada de la sèrie i acaben en una posició social d'igualtat.

El personatge més allunyat de l'estereotip és Hakim, un àrab, homosexual, que no es deixa insultar per Recio. No obstant això, el seu pare sí que compleix estereotips, com ara tenir múltiples dones i ser un mafiós traficant d'armes.

Sèries humorístiques

La tipologia humorística reflecteix sèries realitzades des de l'humor, però evitant la caricatura reduccionista dels personatges i de la diversitat social i cultural. Aquest és el tractament observat en les sèries *Familia* i *Pelotas*.

Davant els discursos discriminadors i racistes s'observa una resposta crítica socialment i personal. D'una banda, una resposta crítica dels personatges de minories, generada des del seu apoderament, i, de l'altra, una mirada crítica envers els discursos discriminadors, que mostren la ignorància i el comportament racista dels personatges, és a dir, els personatges no accepten les bromes racistes i es revelen davant aquestes actituds. Els comportaments racistes no són acceptats.

FAMILIA

Descripció de la sèrie

Familia (2013) és una sèrie de Telecinco que consta de 8 episodis d'uns 70 minuts. Explica la història de la família Oquendo i treballa diverses trames que van de la comèdia al drama.

Presentació de personatges rellevants

- **Manolo** (Santiago Ramos). Cap de la família Oquendo. Personatge principal, es presenta com a exfutbolista professional i representant de jugadors. Reflecteix una persona centrada en si mateixa i plena de prejudicis, però que intentarà canviar quan li sorgeix un problema de salut. És l'avi de Xuan.
- **Xuan** (Sabrina Xuelyng). Filla adoptiva de Malena i Miguel, d'origen vietnamita. És un personatge secundari amb presència habitual. Al

principi se la caracteritza per la mala relació amb la seva mare adoptiva, Malena (Juana Acosta). Tot i que es mostra esquerpa amb la mare, té bona relació amb el pare, Miguel (Diego Martín), i amb l'avi, Manolo (Santiago Ramos).

- **Ndew** (Elton Prince). Personatge secundari arribat del Camerun. Manolo intenta ser el seu representant i fer-lo fitxar per un equip de futbol.
- **Adelaida** (Liliam Kourí). És una treballadora domèstica sud-americana, mainadera de Xuan, i té diverses aparicions. Té bona relació amb la nena.
- **Shanon**. Treballadora sexual d'origen llatinoamericà, apareix en dos capítols.

Relació entre personatges

Una broma reiterada refereix la confusió de nacionalitat i el discurs repetitiu conforme tots els asiàtics són iguals:

María Elena (àvia): “¡Qué bonita eres, mi chinita!”

Miguel (pare): “Elena, por favor, es de Vietnam.” (Capítol 1)

En el cas de Xuan, la seva mare (Malena) repeteix en algunes ocasions que la vol retornar o canviar perquè la petita no es mostra afectuosa amb ella. Miguel o Carlota (Alexandra Jiménez), filla mitjana de Manolo, li retreuen les paraules i finalment no es torna a esmentar el tema.

Adelaida seria l'estereotip de dona sud-americana contractada com a treballadora domèstica de Malena. Es mostra cordial i servicial, essent valorada en la seva feina. Té una bona relació amb la nena. Xuan li ensenya paraules en vietnamita a Adelaida, que les va repetint mentre juguen. Habitualment es veu complicitat entre Adelaida i Xuan, i una clara preocupació de la primera cap a la nena.

Ndew, d'origen camerunès, és un jugador de futbol. Ha vingut a Espanya sense papers i, per això, té problemes amb la policia. Manolo es converteix en el seu representant i és un secundari amb participació habitual.

Al principi, Ndew és mostrat en situació vulnerable a causa de la seva falta de papers, cosa que acaba canviant. El personatge amb qui té més relació és Manolo, exemple de l'estereotip d'espanyol de 50 anys inculte, racista, homòfob

i classista. Com es repeteix en les diferents sèries, Ndeu té una relació de dependència amb Manolo. Viu a casa seva i en un inici en depèn per aconseguir feina.

Manolo mostra amb Ndeu una actitud paternalista i condescendent, de vegades, fins i tot, de superioritat. No sembla que sigui de mala fe. Elena (Mabel Rivera), la dona de Manolo, mostra la mateixa actitud, però tenen menys tracte. Altres personatges, com Daniel (Pepe Lorente), gendre de Manolo, tenen una relació més personal amb Ndeu. Aquests també són més joves i aparentment més formats que no pas Manolo o María Elena.

El racisme és tractat, de vegades, com un recurs humorístic que refereix la incultura de Manolo. Ndeu el considera una persona poc educada i no l'escolta quan li diu que vivia en una ciutat i no a la selva. Ndeu no es resigna quan Manolo fa comentaris racistes. La broma no està en la burla de Manolo, sinó en la seva incultura envers Àfrica.

Capítol 6

Manolo: “¡Déjame probar! Mmm.... Está bueno. Croquetas de jamón. Sí es que está más claro que el agua: Ndeu, te tienes que nacionalizar. ¿A que en África no tenéis croquetas?”

Ndeu: “No, allí solo comemos hombre blanco” [Es grata l'aixella i marxa.]

Ndeu és el personatge amb més evolució. En un principi es presenta en una situació vulnerable i dependent de Manolo. Més tard s'apodera. Amb el temps se separa de Manolo quan s'adona que el volia estafar. Signa un contracte pel seu compte i després perdona Manolo, amb qui estableix una relació d'igual a igual (capítol 7).

Ndeu planta cara i no accepta el racisme de manera passiva. S'observa un canvi respecte de sèries com *Aída* o *La que se avecina*. L'aproximació més realista de la sèrie ajuda a presentar els personatges més enllà de les caricatures i el racisme.

Conclusions

Familia és una comèdia on els personatges actuen i tenen interaccions realistes. El racisme és un element habitual, però més aviat per destacar la incultura

de personatges com Manolo o María Elena. Tot i que la narrativa de la sèrie el castiga i sembla que el condemna, el racisme com a vehicle d'humor és un recurs millorable.

Les referències a la nacionalitat de Xuan són limitades i corregides ràpidament per Miguel, el seu pare. Xuan, que té més protagonisme en els primers episodis, posteriorment esdevé un personatge amb una participació secundària.

També hi apareix breument una treballadora sexual llatinoamericana que desvirga el fill de la Carlota, Jacobo (Alex Batllori). Només apareix en un episodi i amb característiques de la seva professió: vesteix provocativament i és alta, guapa i prima.

Aquesta comèdia té una aproximació més realista davant la situació de racisme. A *Familia*, els personatges actuen davant l'abús de poder o el mal comportament. Per exemple, Miguel corregeix María Elena quan diu "china" a Xuan; o Daniel dóna suport moral a Ndeu quan el veu enfonsat.

PELOTAS

Descripció de la sèrie

Pelotas (2009-2010) és una comèdia que ha emès 24 capítols d'una hora de durada al llarg de dues temporades. Tracta la vida quotidiana de la Unión Fútbol Club. La història comença amb la mort d'Elena (Paz Padilla), la dona del president del club.

Presentació de personatges rellevants

- **Kim Ki** (Alberto Jo Lee). És executiu d'una empresa multinacional, provinent de Corea del Sud. El club de futbol la Unión el fitxa per jugar amb ells. Al principi experimenta problemes amb els seus companys, però amb el temps s'hi acaba integrant. També comença una relació amb Nieves (Celia Freijeiro), filla de Florentino.
- **Florentino** (Ángel de Andrés López). És el president del club. Reflecteix l'estereotip de l'espanyol que s'acosta als 50 anys, inculte, racista,

masclista i classista. Sense caure en la mera caricatura, el personatge ofereix diferents dimensions i evoluciona al llarg de la temporada en diferents aspectes: la relació amb la seva filla; la seva relació amorosa amb una altra dona mentre la seva muller estava viva. És president de la Unió i decideix fitxar Kim Ki, tot i que al principi no hi està d'acord.

- **Nieves** (Celia Freijeiro). És la filla del president, que vivia a Londres amb una altra dona. Quan la seva mare mor, decideix tornar a Espanya per estar amb el seu pare i ajudar-lo a casa. És una noia moderna, amb la mentalitat oposada a la del seu pare, amb qui té problemes per entendre's. Té una relació sentimental amb Kim Ki.

Relacions entre personatges

La participació de Kim Ki en la sèrie està plena d'estereotips. El xofer de l'empresa el va a buscar a l'aeroport i no el sap distingir entre tots els personatges asiàtics, generalitzant la idea que tots els asiàtics són iguals. Els diàlegs també generalitzen que tots saben arts marcial.

Capítol 1

Director de l'empresa: "Yo pensaba que ustedes eran más de taekwondo y cosas de esas."

Kim: "Mi padre fue campeón nacional de taekwondo, pero hace mucho tiempo."

Director de l'empresa: "Entonces, serás la oveja negra de la familia, ¿verdad?"

Kim: "Sí."

En la presentació de Kim Ki a l'equip, dos treballadors miren al camp, el veuen mentre sona un gong i després es mostren les seves habilitats amb la pilota. A continuació, la conversa gira entorn del discurs de la "invasió":

Chechu (Javier Albolá): "Un chino en la Unión, ¿qué tal?"

Collado (David Fernández): "Tal como está el barrio, era cuestión de tiempo."

Capítol 2

Florentino: “No compares, un negro es un negro y un chino es un chino.”

Chechu: “Pero, ¿qué tienes en contra de los chinos?”

Florentino: “Nada, ¿qué voy a tener en contra de los chinos? Que las únicas pelotas que tocan los chinos, a parte de las suyas, son las de ping pong”.

El racisme no és un element troncal de la sèrie. S'observen línies narratives secundàries que apareixen transversalment en diferents capítols. En moltes ocasions els discursos refereixen estereotips del tipus “tots els asiàtics són iguals” o “tots els asiàtics són xinesos”.

El personatge estranger rep els atacs/comentaris/discursos racistes de manera passiva. Es limita a puntualitzar la seva condició de coreà i no xinès, però sense enfadar-se o molestar-se.

En la sèrie, el pare nega el seu racisme, però els diàlegs expliciten el rebuig al fet que la seva filla surti amb un “xinès”, confonent novament la seva nacionalitat:

Capítol 4

Florentino: “¿Cómo va a estar mi hija saliendo con un chino? No. Un padre sabe cuándo su hija sale con un chino [...] Que sea majó y formal es opinable, pero vamos, chino...”

Una confusió reiterada després que Nieves (Celia Freijeiro), filla de Florentino, faci un petó a Kim.

Florentino: “Me cago en la dinastía Ming y todos sus jarrones.”

Florentino: “¿Qué tiene que ver que no quiera que mi hija salga con un chino para ser racista?”

Els jugadors de la Unión veuen Kim Ki com una amenaça: li fan boicot, l'intenten provocar o fan broma amb el seu nom. En la conversa entre jugadors també apareix el discurs de l'arribada d'estrangers per treure'ls la feina.

Capítol 2

“El quin qui”

“El quin qui yonqui”

“Vamos, que va a venir el chino ese a arreglarnos el equipo y nosotros dándole al callo al banquillo. Si es que vienen de fuera y nos quitan el sitio”.

Un altre tòpic recurrent de la sèrie és parlar de les diferències entre països. Kim Ki és una persona tradicional i conservadora. Sovint se sent intimidat per la seguretat de Nieves:

Capítol 6

Kim: “En Corea las mujeres son muy sumisas y Nieves es muy segura, me intimida un poco”.

Tot i que és un tret del personatge, a cada capítol aquest discurs es puntualitza en molts moments on ens mostren la relació entre Kim Ki i Nieves. Personatges més aviat progressistes com Nieves destaquen més habitualment les diferències i l'exotisme. Com a exemple, Nieves busca cuinar plats típics de Corea. Kim Ki reitera el tòpic amb l'estereotip que els asiàtics mengen animals domèstics. Kim Ki diu que un dels plats típics de Corea és el xai. Nieves li demana alguna cosa més exòtica i Kim Ki respon: “Sopa de carne de perro” (capítol 3).

Conclusions

Pelotas reitera la caricatura del personatge espanyol tradicional, classista, racista, masclista i homòfob trobat a sèries com *Aída* o *La que se avecina*. Igualment, el racisme no és eix troncal, però sí recurrent.

La sèrie utilitza estereotips com a recurs humorístic en la línia que tots els asiàtics són xinesos o tots s'assemblen. No obstant això, el comportament racista no és recompensat ni glorificat. En general, als personatges que fan comentaris obertament racistes se'ls reprèn pel seu comportament. La broma recau en la incultura dels personatges –que repeteixen la confusió de l'origen una vegada i una altra–, més que no pas en l'origen dels immigrants o en el racisme social.

Així, la sèrie no seria un bon exemple de bones pràctiques, però millora respecte d'*Aída* o *La que se avecina*. Tot i que Kim Ki és un personatge secundari, també

és autònom fora de l'àmbit futbolístic i en la seva relació amb Nieves. Mostra, per tant, certa independència dels altres personatges.

La sèrie distingeix entre *ells* i *nosaltres* per mostrar diferències culturals i per reflectir, sobretot, el tradicionalisme de Kim Ki. Com a exemple, Nieves vol tenir relacions amb Kim Ki, però ell es mostra reticent perquè a Corea les coses es fan d'una altra manera. Ella mira de convèncer-lo argumentant que estan a Espanya i la situació és diferent, però Kim Ki no cedeix. Aquest tradicionalisme podria ser interpretat com a estereotip de l'asiàtic aferrat a les tradicions, però també pot ser vist com un tret del personatge, de mentalitat conservadora.

Sèries realistes

Les sèries de ficció de to realista s'alimenten de l'actualitat mediàtica per plantejar les històries i, sovint, aconsegueixen equiparar-se –en escenes, personatges i situacions– al gènere informatiu. Per a l'audiència, aquestes semblances poden dur a identificar el discurs de la ficció com a real, amb els efectes secundaris corresponents per als valors del respecte i l'aposta per la convivència quan el discurs *realista* va pel camí contrari.

En la sèrie *El Príncipe*, algunes escenes serien susceptibles d'aparèixer en programes informatius, amb la consegüent confusió en l'audiència dels límits de la realitat i la possible assimilació com a real de la representació, i sense tenir en compte la construcció del discurs.

La reflexió sobre diversitat cultural en el gènere de ficció i, concretament, la ficció amb tons realistes, remet a la mirada predominant del *nosaltres* exclusiu que construeix el discurs mediàtic predominant. No deixa espai per un *nosaltres* col·lectiu. L'etnocentrisme es manifesta més viu que mai i gairebé no hi ha esclatxes per poder passar el color a la pantalla.

EL PRÍNCIPE

Descripció de la sèrie

El Príncipe és una sèrie de Telecinco (2014-2016). Les dues temporades van tenir 31 capítols de 75 minuts de durada. És una sèrie policial sobre el barri El Príncipe de Ceuta, on s'investiga una cèl·lula gihadista. L'anàlisi abasta la primera temporada.

Presentació de personatges rellevants

Els personatges de la sèrie pretenen representar la diversitat cultural existent al

barri on es desenvolupa, majoritàriament espanyols de cultura arabomusulmana.

- **Fátima Ben Barek** (Hiba Abouk). Jove amb arrels musulmanes i formació occidental, representa el nexa entre dos mons. De caràcter conciliador. Professora d'àrab en un centre cívic. S'enamora de l'inspector Morey (Álex González), que investiga la desaparició del seu germà.
- **Faruq Ben Barek** (Rubén Cortada). Germà gran de Fátima. Es dedica al tràfic de drogues. "Protegeix" la seva germana i l'honor de la família impedit la seva relació amb Morey.
- **Morey** (Álex González). Inspector destinat a la comissaria d'El Príncipe per investigar una possible cèl·lula gihadista. D'actitud dialogant. S'enamora de Fátima i el desenvolupament dels fets el duu a voler deixar la professió.
- **Hakim** (Ayoub El Hilali). Policia espanyol, d'origen àrab. Al principi es mostra hostil amb els àrabs. Els companys de comissaria acaben descobrint la seva vinculació amb la cèl·lula gihadista i, després d'una persecució, se suïcida.
- **Fran** (José Coronado). Comissari coneixedor de les dinàmiques criminals al barri d'El Príncipe. Treballa amb Morey amb una ètica particular. Quan s'immola Hakim afirma: "Acabamos de perder a un compañero".
- **Anibal** (Antonio Mora). Home gitano. Es dedica al tràfic de haixix i és competidor de Faruq pel negoci. Passa informació a Fran per obtenir favors.
- **Omar** (Samad Madkouri). Professor del centre cívic, reclutador de la cèl·lula gihadista.
- **Driss** (Adil Koukouh). Jove vinculat al centre cívic i captat per Omar per a la cèl·lula gihadista. Se'n penedeix i col·labora amb la policia a petició de Fátima, jugant-se la vida.
- **Abdu Ben Barek** (Samy Khalil). Amic de Driss i germà petit de la família Ben Barek. Desapareix a l'inici i quan se'l troba viu té la missió de la cèl·lula gihadista de fer un atemptat suïcida. Fátima i Morey ho volen impedir.
- **Khaled** (Stany Coppet). Cosí i promès de Fátima. Cap encobert de la cèl·lula gihadista.

Relació entre personatges

L'evolució dels personatges principals de la sèrie tendeix a simplificar-se quan se'ls estereotipa en un rol determinat i se'ls priva de complexitat. La narrativa de la sèrie reflecteix el poder en mans d'homes blancs, cristians i policies, mentre que el poder en mans d'homes musulmans està vinculat al tràfic de drogues, amb Faruk, i al gihadisme, amb Khaled.

Des d'una actitud d'apropament se situa la parella formada per Fátima i Morey, que vol representar el desig d'entesa, pràcticament impossible, entre dos mons. Relació constantment qüestionada i amenaçada per l'actitud de la majoria dels personatges, tant musulmans com cristians. Al primer capítol, Fátima situa Morey en la realitat del barri d'El Príncipe.

Fátima: “Pero no todos los moros somos traficantes, ni todos los policías cumplen la ley. Después de todo, solo somos personas. Personas que nunca podremos convivir.” (Capítol 1)

Fátima representa l'intent constant d'establir ponts d'entesa al llarg de la trama i en diferents contextos, que van del familiar al policial passant pel personal. En aquest sentit, aquesta podria ser la sentència que transmet la sèrie a l'audiència: la impossibilitat de la convivència intercultural, un plantejament alimentat pel fet que gran part dels principals personatges musulmans mantenen alguna relació amb la cèl·lula gihadista. Concretament, dos dels joves musulmans –el policia Hakim i el germà petit de Fátima– s'immolen, fet que reforça el missatge de fons de la sèrie, que vincula musulmà i terrorisme en l'imaginari públic.

Un dels pocs vincles interculturals en l'àmbit professional, gairebé de caràcter paternofamiliar, s'expressa per boca del comissari Fran arran de la immolació del policia Hakim.

Morey: “El Hakim que tu conocías y que apreciabas nunca existió, era una tapadera.” (Capítol 12)

En certa manera, les relacions que la sèrie planteja situen els personatges enfrontats en bàndols –policies i criminals– diferents culturalment. Curiosament, els personatges més complexos són aquells que estableixen una relació més profunda amb l'*altre* diferent; i els més simples són els que es mantenen aïllats, allunyats, de la diversitat.

Fran: “Acabamos de perder a un compañero.”

En el mateix capítol, i en contraposició a aquesta manifestació de lligam professional, la valoració que l'inspector Morey fa de la situació és més aviat la contrària.

Conclusions

El Príncipe es presentaria com una sèrie de ficció policial amb caràcter realista que s'emmarca en un barri conflictiu de Ceuta amb gran presència àrab musulmana. La dicotomia bons-dolents ve representada en clau de policies del costat de la llei i musulmans del costat del crim (tràfic de drogues i terrorisme).

Els personatges musulmans protagonistes es representen, des de l'estereotip, com a fanàtics religiosos, terroristes o traficants. Definitivament, la presència intensa de personatges de la cultura no dominant no implica cap millora en la seva representació, ans al contrari, queda limitada a la representació dels estereotips.

Al llarg del desenvolupament de la història es va accentuant la identificació entre musulmà i sospitós de terrorista, fins al punt que gairebé tothom amb fisonomia àrab mostra signes de complicitat amb el gihadisme. Existeix un plantejament argumental d'una mena de guerra de baixa intensitat en què la prevenció i la defensa del *nosaltres*, identificat com a blanc cristià, està justificada en tots els termes. S'alimenta així el discurs de l'*amença musulmana*, que pot fomentar actituds de racisme i *islamofòbia*.

Aquesta tipificació tan estereotipada de la història criminal i de la majoria de personatges només es compensa, en certa manera, amb la trama amorosa entre Fátima, filla de la conflictiva família Ben Barek, i l'inspector Morey, tots dos condemnats a viure una història d'amor impossible.

Però no hi ha al barri d'*El Príncipe* cap espai per a la convivència normalitzada, ni al centre cívic ni a la plaça, perquè sempre hi ha algú disposat a captar joves per immolar-se en nom d'Al·là. Deu ser aquesta la realitat? És una mirada excloent i interessada? De ben segur que sí, com ho és qualsevol ficció, només que la trama donava joc a mostrar un nivell de relacions més complexes i els excitants reptes de qualsevol societat diversa.

El to realista de la sèrie amaga la construcció d'un discurs contundent carregat d'odi i alhora de por vers la diferència, representada per l'*arabomusulmà*, del

qual mai ens hem de fiar, encara que sigui el nostre veí. Hi ha moments en què les imatges de la sèrie ens transporten a les cròniques de successos dels telenotícies i ja que no podem distingir realitat i ficció, tot és un contínuum del qual es fa difícil sortir buscant el diàleg per a alguna mostra d'humanitat en un *nosaltres* encaminat a la construcció col·lectiva del barri i de la societat.

LA RIERA

Descripció de la sèrie

La Riera (2010-2016) és una sèrie dramàtica amb més de 1.165 capítols de 30-40 minuts. La història gira sobre una família que regenta un restaurant a la costa del Maresme, a prop de Barcelona.

Presentació de personatges rellevants

- **Fátima** (Marieta Sánchez). Se la presenta com a dona casada amb un català per obtenir la nacionalitat. Té estudis de fisioteràpia. Tot i que és un personatge secundari, apareix en diferents espais i relacions. Evoluciona i no respon a un estereotip únic durant la seva participació en la sèrie. El racisme que pateix és condemnat i en general se'n mostra un tractament realista a les trames i a les relacions que envolten el personatge. La mirada estereotipada s'observaria en el personatge del marit maltractador; la seva feina com a servei domèstic; o els insults racistes d'altres personatges.

Relació entre personatges

Fátima és l'únic personatge migrat analitzat. És fisioterapeuta i entra en la sèrie per ajudar la Mercè (Mercedes Sampietro), propietària de Can Riera, en la rehabilitació i és la seva treballadora domèstica. Mercè l'acusa de robar i la fa fora. Després se'n penedeix i la fa tornar, i acaben essent amigues. En aquest cas, el conflicte no està vinculat necessàriament al racisme. Substitueix la Fátima per una cuidadora catalana (Xènia), però la Mercè també la fa fora i reclama el retorn de Fátima.

Més endavant, en Ricard (Ramon Vila) s'enamora d'ella i l'ajuda a obrir un centre per fer massatges.

Una línia argumental presenta la relació de Fátima i el seu marit, Marià (Miquel Gelabert). Fátima viu sotmesa al seu marit, qui fa veure que està malalt per mantenir-la al seu costat. En principi, ella no se'n vol separar, però la relació es trenca, ja que Marià continua maltractant-la. Ella s'adona que vol iniciar una relació amb Ricard. Així, Fátima no estaria completament sotmesa al seu marit i demostraria llibertat en les seves accions.

Fátima se separa del seu marit, van a viure junts amb Ricard i pateixen diferents conflictes. El primer és una agressió racista per part de "els bastards". Ricard la defensa, l'acaben agredint i li roben la compra a Fátima. Un dels atacants es dirigeix a Fátima referint-se al banc on estava asseguda: "Sí, és de tots els que som d'aquí: o sigui, que ja t'estàs obrint. No volem negres" (capítol 906).

La sèrie condemna aquesta acció. Fins i tot personatges absents en el moment de l'agressió intenten ajudar la Fátima i en Ricard. El fill d'en Ricard, Daniel (Jaume Madaula), parla amb Tito (Alain Hernández), germà de Matias (Jordi Pla), un dels agressors. Li demana que li doni un toc d'atenció. Tito assenteix i es disculpa pels actes de Matias.

Un segon conflicte es produeix a la feina de Fátima. Ella és fisioterapeuta i té el títol convalidat a Espanya. No troba un local on fer massatges ni els concedeixen un crèdit. Buscant diners, Fátima participa en un assaig mèdic a l'hospital. Fátima apareix així com a personatge amb iniciativa. Tampoc es deixa convèncer per Ricard d'abandonar l'assaig. Finalment, els fills de Ricard els avalen i Fátima pot obrir el local de massatges.

Una última trama analitzada és la denúncia contra Fátima per part de Núria i Albert Flaquer (Carme Abril i Miquel i Sergi Mateu). L'acusen de lesionar Núria en fer-li un massatge. L'ataquen, la denuncien i l'obliguen a tancar el local. En Ricard ajuda la Fátima i finalment se soluciona. L'Albert Flaquer li demana perdó i l'ajuda a reobrir el local.

Conclusions

A *La Riera* el personatge migrat és rodó. No té total dependència dels personatges blancs del seu voltant. El racisme és un element secundari, fins i

tot en la seva trama hi apareix en poques ocasions i els personatges que tenen comportaments racistes són castigats i renyats. Les trames van més enllà del racisme i se centren en aspectes com la seva vida laboral o amorosa. Per tant, rep un tractament força realista, especialment comparada amb altres sèries analitzades. Ella mateixa demostra ser honrada i tenir iniciativa.

En ocasions se la presenta en situació de dependència o vulnerabilitat, per exemple, quan necessita diners; en la relació amb el marit; o quan la denuncien. En tots aquests casos, tot i que rep ajuda, ella mateixa és capaç de buscar solucions.

Es defensa de manera activa, tot i que de vegades, amb certa agressivitat. Pot ser considerat un tret del personatge i/o un estereotip. Tot i això, el Ricard diu: “És que ella diu que és de sang calenta.”

Tot i el bon tractament del personatge, és l'únic migrat de la sèrie. Hi ha, doncs, una absència de personatges de minories fins i tot com a fons dels escenaris. A més, els plans exteriors tampoc mostren la diversitat de la zona. Situada al Maresme, zona amb especial participació social de població d'orígens geogràfics, ètnics i culturals diversos, aquesta situació encara crida més l'atenció. Caldria que hi participessin altres personatges, en un ambient normalitzador, per promoure una representació de la realitat més fidel.

Recomanacions generals

La ficció funciona

Cal valorar el potencial de la ficció en la reflexió sobre temes d'actualitat. Es revela com un format efectiu i accessible al públic en general a l'hora d'abordar la diversitat cultural.

La diversitat cultural té cara i ulls

En una representació acurada de la realitat social, cal incorporar-hi personatges que representin la “diversitat dins la diversitat cultural” de la societat, més enllà dels estereotips.

Les històries amb “diversitat” són actuals

Cal reflectir en les sèries aspectes de la diversitat cultural que formen part de la realitat social actual. Cal modificar/reenfocar tant el tipus d'història, com els personatges implicats i els contextos, que afecten cada cop més múltiples sectors de la població (joves, gent gran, dones...).

Els tòpics avorreixen

Cal anar més enllà dels rols estereotipats relacionats amb la diversitat cultural en els diferents àmbits de la producció audiovisual. L'objectiu és transmetre, mitjançant diferents gèneres de ficció, la realitat canviant i complexa dels contextos multiculturals.

Els premis animen

Cal crear premis i concursos des d'administracions, empreses i teixit associatiu (específicament i/o conjuntament) per descobrir talents al voltant de la diversitat cultural. Promoure nous talents en la creació de guions, la promoció d'actors i actrius i/o el treball de producció.

Les audiències també són diverses

Cal reconèixer la diversitat cultural progressiva de les audiències a l'hora de representar personatges, històries o contextos on la diversitat cultural és un fet i no una “bona intenció”.

Recomanacions específiques

GUIONISTES

- Plantejar a les històries espais relacionals interculturals, més que no pas d'aïllament, dels “diversos”, per tal de contribuir a la construcció mediàtica d'un “nosaltres”.
- Representar al màxim la diversitat de tots els personatges, no homogeneïtzar-ne cap, ni els autòctons ni els immigrants.
- Evitar equiparar aspectes de la diversitat cultural a mancances, tot aportant elements relacionats amb valors, coneixements, pràctiques solidàries, etc.
- Mostrar el context històric i econòmic vinculat a la diversitat cultural, per aportar el rerefons i donar sentit a la situació actual.
- Treballar els guions de sèries i pel·lícules perquè tinguin en compte un llenguatge no exclouent, xenòfob, racista o estigmatitzant si no és que el guió ho requereix.

PRODUCTORS

- Valorar el potencial de la ficció sobre temes d'actualitat com un format efectiu i accessible al públic en general a l'hora d'abordar la diversitat cultural.
- Anar més enllà dels rols estereotipats relacionats amb la diversitat cultural en els diferents àmbits de la producció audiovisual i transmetre, mitjançant diferents gèneres de ficció, la realitat canviant i complexa dels contextos multiculturals.

DIRECCIONS DELS CANALS

- Reflectir en les sèries aspectes de la diversitat cultural que formen part de la realitat social actual, tant en el tipus d'història, com en els personatges implicats i els contextos, que afecten cada cop més sectors de la població (joves, gent gran, dones...).
- Reconèixer la diversitat cultural progressiva de les audiències a l'hora d'apostar per certs personatges, històries o contextos on la diversitat cultural és un fet i no una "bona intenció".
- Aprofitar la presència de persones d'orígens diversos per denunciar situacions de vulneració de drets, discriminació, racisme, etc. que es donen en la nostra societat.

RESPONSABLES DE CÀSTING

- Normalitzar la presència de personatges que representen minories diversificant-ne els rols i desvinculant-los dels papers "típics" de treballadors immigrants, veïns problemàtics, religiosos radicalitzats, exclosos socials o, en el cas de les dones, oferint sexe per diners, papers o estabilitat.
- Incorporar perfils que representin la "diversitat dins la diversitat cultural" de la societat, més enllà dels estereotips. Les identitats són plurals: hi ha diversitat religiosa, lingüística, funcional, sexual..., els personatges han d'ésser complexos i plurals.
- Donar més protagonisme a personatges d'orígens diversos en les sèries de ficció realistes i en les pel·lícules, d'acord amb el que passa a la nostra societat.

Propostes

- Fer campanya per ampliar els perfils d'actors i actrius de procedències diverses de les agències d'actors.
- Fer campanya entre les productores de ficció perquè els guions de les sèries de ficció de contingut realista tinguin en compte la diversitat social i d'orígens de la societat a l'hora de determinar el repartiment d'actors protagonistes, secundaris i figurants.
- Instar les direccions dels mitjans audiovisuals de titularitat pública perquè la diversitat cultural, social i d'orígens es tingui en compte en les sèries i els telefilms que produeixen o encarreguin.
- Promoure l'interès de persones d'orígens diversos, especialment entre els joves, pels grups de teatre, les escoles de teatre i l'Institut del Teatre.
- Elaborar un manual de recomanacions per a productores audiovisuals, equips de guionistes i mitjans audiovisuals públics sobre la representació de la diversitat en la ficció.
- Crear premis i concursos entre administracions, empreses i teixit associatiu (específicament i/o conjuntament) per descobrir talents al voltant de la diversitat cultural, tant en guions, com en actors i productors, amb compromisos reals de suport a la realització.

Annex 1

FITXA GLOBAL D'ANÀLISI DE LES SÈRIES

Sèrie de ficció	
Canal	
Nombre de temporades	
Nombre de capítols	
Productora	
Anys d'emissió	
Disponibilitat a Internet	
Sinopsi	

Annex 2

PERSONATGES PRINCIPALS DE FICCIÓ						
Programa de ficció	Nom del personatge	Relació del personatge amb la trama	Agrupació	Subagrupació	Immigració	Origen percebut

**Mesa per a la
Diversitat
en l'Audiovisual**

C. dels Vergós, 36-42 - 08017 Barcelona
Tel. 93 557 50 00 Fax 93 557 50 01
www.mesadiversitat.cat - mesadiversitat.cac@gencat.cat
www.facebook.com/mesadiversitat - twitter: [@mesadiversitat](https://twitter.com/mesadiversitat)
